

Titel:	Dansk og andre indoeuropæiske sprog Strukturelle forskelle mellem tekster på ”endocentrisk” dansk og på ”eksocentriske” romanske sprog
Forfatter:	Iørn Korzen og Lita Lundquist
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier</i> 38, 2010, s. 107-142
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfattere

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Dansk og andre indoeuropæiske sprog

Strukturelle forskelle mellem tekster på ”endocentrisk” dansk og på ”eksocentriske” romanske sprog

IØRN KORZEN OG LITA LUNDQUIST

1 DANSK OG ANDRE SPROG I EUROPA

Sammenligner man dansk med andre sprog i Europa, finder man naturligvis ligheder og forskelle. Dansk, der som bekendt genetisk hører til den store indoeuropæiske sprogæt og til den germanske sprogfamilie, har træk fælles med de andre germanske sprog og træk der adskiller det fra f.eks. romanske sprog. I et større forskningsprojekt, TypoLex, på Handelshøjskolen i København har vi undersøgt disse forskelle og fundet frem til at der er helt systematiske forskelle i de to sprogfamiliers måder at kode, præsentere og ordne information på via deres leksikalisering, morfologi og syntaks. Men ikke nok med det: Projektet har også vist at disse forskelle i leksikalisering, morfologi og syntaks giver sig udslag i forskellige måder at danne tekster på, dvs. forskellige måder at ordne og sammenkæde sætninger så de danner sammenhængende og meningsfulde tekster, såkaldt tekstualisering. Denne artikel vil lægge vægt på dette tekstuelle aspekt, men samtidig inddrage de underliggende sproglige niveauer, da det netop er vores hypotese at disse niveauer danner afsæt for de forskellige måder de to sprogfamilier strukturerer tekster på.

Projektet tog ved sin start i 1997 udgangspunkt i oversættelse og hed da også ”Lingvistisk oversættelse”. Efterhånden udviklede der sig en teori om at der med udgangspunkt i de leksikalske, morfologiske, syntaktiske og tekstuelle forskelle kan skelnes mellem to typer indoeuropæiske sprog, nemlig de ”endocentriske”, hvortil dansk (og skandinaviske og germanske sprog i øvrigt) hører, og de ”eksocentriske”, hvortil fransk, italiensk og de andre romanske sprog hører. Ved ”endocentriske” sprog forstås at den semantiske vægt ligger *inde* i sætningens centrum, i sætningens verbal, ved ”eksocentriske” sprog

at vægten ligger *uden for* centrum, i sætningens argumenter. Hvordan denne fordeling af semantisk tyngde i den danske sætnings centrum og uden for den romanske sætnings centrum kommer til udtryk, vil vi forklare i de følgende afsnit, hvor vi for en stor del tager udgangspunkt i sammenligninger mellem endocentriske danske tekster og tekster på eksocentriske sprog, ligesom vi inddrager resultater fra forskellige psykolingvistiske forsøg.

2 OVERSATTE TEKSTER

En god måde at lære om sit eget sprog er at læse tekster der er oversat til det fra andre sprog. Det sker for eksempel ofte at man i tekster der er oversat til dansk, studser over ord og vendinger eller lægger mærke til spring og huller i teksten hvor man synes der mangler sammenhæng. Selv om teksten er skrevet på dansk, så er det på et dansk der virker søgt, mærkeligt og usammenhængende. F.eks. vrimer danske EU-tekster der er oversat fra andre sprog, med eksempler på sætninger og sammenkædning af sætninger hvor aftrykket fra et andet sprog er tydeligt. De følgende eksempler stammer fra Præamblen til Nice-traktaten (2000). Vi vil beskrive mærkværdigheder ved hjælp af en term lånt fra den lingvistiske pragmatiks ”samarbejdsmaksimer” (Grice 1975), og betegne dem som *markerede vendinger*, fordi de bryder med de mest almindelige og frekvente måder at fremstille og sammenkæde sagforhold på i dansk. Vi tænker her især på Grices *mådesmaksime*, ifølge hvilken modtager forventer at afsender udtrykker sig kort, klart, utvetydigt og ”ordentligt” (”orderly”¹); hvis afsender ikke gør det, vil modtager være tilbøjelig til at tolke det ”for meget eller for dunkelt sagte” som værende tegn på en unormal, markeret situation². Dansk råder over mere umarkerede sproglige ”måder” end dem der anvendes i præambelen, måder der ville have gjort teksten mere ligetil og lige så tilgængelig for en dansker som den givet har været for originaltekstens læsere³.

En sætning som (1a) er markeret pga. den nominaliserede verbalform *med skabelsen af*:

- (1a) De europæiske folk har *med skabelsen af* en stadig snævrere sammenlutning besluttet at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.

En mere ligetil og ”ordentlig” – i Grices forstand – måde at udtrykke sætningens indhold ville være ved to sidestillede finitte verber som i (1b).

- (1b) De europæiske folk *har skabt* en stadig snævrere sammenslutning *og har dermed besluttet* at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.

En anden type eksempel er (2a), hvor anvendelsen af en relativsætning ganske vist er normal og dermed umarkeret på dansk, men viser sig at præsentere indholdet på en anden måde end i originalteksten (2b) og/eller (2c).

- (2a) Unionen, *der er sig sin åndelige og etiske arv bevidst*, bygger på de udelelige og universelle værdier: menneskets værdighed, frihed, lighed og solidaritet;
(2b) *Consciente de son patrimoine spirituel et moral*, l’Union se fonde sur les valeurs indivisibles et universelles de dignité humaine, de liberté, d’égalité et de solidarité;
(2c) *Conscious of its spiritual and moral heritage*, the Union is founded on...

I den franske og engelske tekst angiver den foranstillede beskrivelse der lægger sig til subjektet, en forklarende årsag (H. Korzen 2000), hvor den danske sætning præsenterer samme indhold som en parentetisk bemærkning, dvs. som informativt underordnet. Vi har her at gøre med den informative vægt noget præsenteres med. Hvis den samme årsagsrelation skal udtrykkes på dansk, ville formuleringen i (2d) have været mere klar:

- (2d) Unionen *er sig sin åndelige og etiske arv bevidst* *og bygger* på de udelelige og universelle værdier: menneskets værdighed, frihed, lighed og solidaritet;

dvs. igen en sideordning af to forhold vha. finitte verber, hvor det først udtrykte forhold vil blive læst som betingelse for og/eller årsag til det næste forhold. Årsagsforholdet opstår ved den simple ordning

af forhold 1 og 2 i nævnte rækkefølge (jævnfør ikonicitetsprincippet (Herslund & Jensen 2003: 230)).

At præambelns måde at udtrykke sig på opfattes som markeret af danske læsere, er blevet påvist i et læse- og forståelsesforsøg med danske og franske jurister og lægfolk som forsøgspersoner (Lundquist & Gabrielsen 2004). Forsøget viste at de danske forsøgspersoner, der læste præambelen på dansk, sammenlignet med de franske, der læste den på fransk, havde sværere ved at forstå og huske teksten og hyppigere svarede forkert på spørgsmålene end de franske forsøgspersoner. Dette gjaldt især lægfolkene, men også de danske jurister, sammenlignet med de franske jurister. Dette forsøg peger i retning af at der er fundamentale forskelle mellem tekster på dansk og tekster på romanske sprog, forskelle der som systematisk beskrevet i TypoLex-projektet tager deres udgangspunkt i leksikaliseringsmønstre på de pågældende sprog.

3 "ENDOCENTRISKE" OG "EKSOCENTRISKE"

LESIKALISERINGSMØNSTRE

Projektet TypoLex startede som nævnt i 1997 som en større komparativ undersøgelse af leksikaliseringsmønstrene i de romanske og germanske sprog med hovedvægten henholdsvis på fransk, italiensk, spansk og på dansk⁴. Første del af navnet "TypoLex" refererer til "(sprog)typologi" og anden del, "Lex", dels til leksikalske træk, dels til lovmæssighed, og leksikaliseringsmønstrene er netop de lovmæssigheder efter hvilke visse betydningskomponenter indgår i ordenes betydning, mens andre ikke gør. Projektet tog udgangspunkt i en stor sammenligning mellem fransk og dansk (Herslund 1997: 15-50), som bl.a. var inspireret af Dubois (1964), Plank (1984) og især Talmy (1985)⁵ for verbernes vedkommende og af Pustejovsky (1991) og Allan (1977) for substantivernes. Siden er der fulgt en lang række udgivelser fra gruppen, både individuelle og kollektive⁶, og nedenfor giver vi et kort rids af de vigtigste hovedtræk, idet vi i øvrigt henviser til gruppens publikationer for mere udtømmende redegørelser.

3.1 Verber

Som nævnt i indledningen tegner der sig et overordnet billede af betydningstunge verber i de germanske sprog og betydningstunge substantiver i de romanske sprog, hvilket har inspireret projektgruppen til terminologien ”endocentriske” vs. ”eksocentriske” sprog. Betydnings-tyngden i de germanske verber skyldes leksikaliseringen af betydningskomponenten MÅDE, og grunden til at denne komponent medfører en særlig ”tyngde”, er at den også er determinerende for det individ eller den genstand der indgår i verbalhandlingen, dvs. betydningskomponenten FIGUR.

Et godt eksempel herpå er bevægelsesverberne. Betydningskomponenten BEVÆGELSE er meget central i alle sprog og indgår som hoved- eller bibetydning i lang række verber, og i bevægelsesverberne kan mønstret illustreres ved følgende eksempler:

(3)

Dansk		Italiensk ⁷	
<i>hunden</i>	går ind	<i>il cane</i>	entra
<i>fisken</i>	svømmer ind	<i>il pesce</i>	entra
<i>fuglen</i>	flyver ind	<i>l'uccello</i>	entra
<i>bilen</i>	kører ind	<i>l'automobile</i>	entra
<i>skibet</i>	sejler ind	<i>la nave</i>	entra
<i>manden</i>	går ind	<i>l'uomo</i>	entra (a piedi)
<i>manden</i>	løber ind	<i>l'uomo</i>	entra (di corsa)
<i>manden</i>	kører ind (i bil)	<i>l'uomo</i>	entra (in macchina)
<i>manden</i>	cykler ind	<i>l'uomo</i>	entra (in bicicletta)
<i>manden</i>	rider ind	<i>l'uomo</i>	entra (a cavallo)

Som det ses i skemaets øverste del, medfører komponenten MÅDE i de danske verber en særlig restriktiv selektion af subjekterne, hvorimod det italienske verbum *entrare* (og tilsvarende fransk *entrer* og spansk *entrar*), som intet siger om den måde den givne størrelse bevæger sig på, fint kan fungere i alle tilfælde. En specificerende MÅDESbeskrivelse kan eventuelt tilføjes, som det ses i skemaets nederste del, de fem parenteser betyder hhv. *til fods*, *i løb*, *i bil*, *på cykel* og *til hest*, men i mange

tilfælde sker det ikke, fordi MÅDEselementet fremgår på anden vis i sammenhængen, eller ikke opfattes som specielt vigtigt.

Til gengæld udtrykker *entrare*, *entrer*, *entrar* betydningskomponenten RETNING, nemlig at bevægelsen foregår *ind* i noget. Men som det fremgår, medfører denne komponent ikke særlige subjektsselektioner, hvorfor den kan opfattes som en ”lettere”, dvs. mindre restriktiv, betydningskomponent end MÅDE. Komponentens RETNING indgår ikke i de danske verber nævnt i (3), men kan tilføjes i form af adverbiet *ind*. Andre danske retningsadverbier er for eksempel *ud*, *op*, *ned*, *frem*, *tilbage*, *herhen*, *herfra*, *forbi* osv., og deres betydning er i alle tilfælde inkorporeret i de tilsvarende romanske verber; jf. verberne i (4), som udgør de mest frekvente bevægelsesverber i italiensk (se nedenfor):

- (4) *uscire* [‘ud’], *salire* [‘op’], *scendere* [‘ned’], *avanzare* [‘frem’], *tornare* [‘tilbage’], *arrivare* [‘herhen’], *partire* [‘herfra’], *passare* [‘forbi’].

På engelsk findes to rækker verber, én der følger det danske (og ”ægte germanske”) mønster med at inkorporere MÅDEN, og en anden der følger det romanske mønster med inkorporering af RETNINGEN, men uden MÅDE:

(5)

Engelsk	
<i>The dog</i>	walks in / enters
<i>the fish</i>	swims in / enters
<i>the bird</i>	flies in / enters
<i>the car</i>	drives in / enters
<i>the ship</i>	sails in / enters
<i>The man</i>	walks in / enters (walking)
<i>the man</i>	runs in / enters (running)
<i>the man</i>	drives in / enters (driving a car)
<i>the man</i>	rides in / enters (riding)
<i>the man</i>	(bi)cycles in / enters (by bicycle)

Pga. den store indflydelse fra fransk, der kommer til udtryk på denne og en række andre måder, som vi skal se nogle af nedenfor, er engelsk blevet en slags ”hybridsprog” med træk både fra de germanske og de romanske sprog.

Leksikaliseringen af betydningskomponenten MÅDE i de germanske bevægelsesverber har også en anden konsekvens, nemlig at disse verber *kan tegnes*. Formodentlig vil ingen være i tvivl om hvilke bevægelser der er tale om i de følgende tilfælde:

I a-eksemplerne er der tale om at individet selv bevæger sig, og det man tegner, er bevægelsens ”form”. I b-eksemplerne foregår bevægelsen ved hjælp af et ”middel”, som kan afbildes. I alle tilfælde medfører tilstedeværelsen af komponenten MÅDE også tilstedeværelsen af komponenten FIGUR. Det kræver nemlig visse attributter (arme, ben, vinger, hjul osv.) at kunne bevæge sig på de forskellige måder beskrevet i (3) og (5).

Derimod kan ingen af de nævnte romanske verber – *entrare*, *entrer*, *entrar* eller verberne i (4) – tegnes på samme måde. Det er umuligt at tegne en bevægelse der foregår i en bestemt retning, hvis man ikke ved *hvordan* den foregår (med mindre man vil gøre det helt abstrakt, formelagtigt, som for eksempel med pile). Nu er det ikke sådan at de romanske sprog slet ikke har verber af typerne i (6). Verber som *liste*, *kravle*, *køre* og *cykle* findes dog ikke på italiensk og fransk⁸, men stort set har de øvrige bevægelsesmåder deres eget verbum. Men for det første er der langt færre af disse verber end af verberne i (4), for det andet bruges de betydeligt sjældnere. En statistisk optælling af verberne i et af de største italienske talesprogskorpora på 490.000 ord⁹ har givet følgende resultat, som taler for sig selv:

(7) FOREKOMSTER AF VERBALTYPERNE I (4) OG (6)

	Antal verber i alt (types) ¹⁰	Antal forekomster i alt (tokens)	Antal forekomster af hyppigste verbum
Typen i (4) [+ RETNING]	19	6.772	3.871 (<i>andare</i> = 'bevæge sig')
Typen i (6) [+ MÅDE]	8	108	29 (<i>correre</i> = 'løbe')

Komponenten MÅDE – og dermed FIGUR – er helt typisk i de germanske verbers betydning (blandt bevægelsesverberne er der kun en lille håndfuld undtagelser der bekræfter reglen, verber som *komme*, *ankomme*, *forsvinde* og *passere*) og altså ikke begrænset til bevægelsesverberne. Af pladshensyn vil vi her nøjes med at nævne to andre verbaltyper og henvise til TypoLex-gruppens publikationer for yderligere dokumentation.

Et andet godt eksempel er positionsverberne:

(8) *sidde*, *ligge*, *stå*, *knæle*

som alle specificerer ”positionsMÅDEN”. Disse må på italiensk gengives med verberne

(9) *essere*, *stare*, *trovarsi*

der meget mere abstrakt betyder ’være’, ’befinde sig’. *Stare* og *trovarsi* kan evt. – ligesom *entrare* i (3) – tilknyttes specificeringer:

(10) *seduto* ’sat’, *sdraiato* ’lagt’, *in piedi* ’til fods’, *in ginocchio* ’på knæ’

for at opnå betydningen af de danske verber i (8). Denne tilføjelse kan dog kun ske ved levende væsener. Hvis det drejer sig om genstande, der som bekendt også kan *sidde*, *ligge* eller *stå* på dansk (for eksempel nøglen i døren, svulsten i lungen, tæppet på sengen, dugen på bordet, bogen på hylden, sukkeret på bordet, paraplyen ved døren etc. etc.), er valget af det danske verbum igen helt afhængigt af genstanden og den position den indtager, men i sådanne tilfælde kan en tilsvarende skelnen ikke udtrykkes på italiensk.

Et tredje godt eksempel er ”ødelæggeverberne”. Danske verber som:

- (11) *brække, knække, bryde, afbryde, flække, knalde, knuse, mase, smadre, ødelægge, bugge*

fortæller alle (mere eller mindre præcist) hvordan ødelæggelsen finder sted, og hvilken type genstand det drejer sig om. De svarer til verberne *rompere, spaccare* eller *spezzare* på italiensk, men igen er argumentselektionen her ikke nær så restriktiv; jf. for eksempel

- (12) *rompere* un braccio ’en arm’ / una gamba ’et ben’ (dansk: *brække*)
rompere un vetro ’en glasting’ / un piatto ’en tallerken’ (dansk: *knalde, smadre*)
rompere il pane ’brødet’ / un accordo ’en aftale’ / una relazione ’et forhold’ / un’amicizia ’et venskab’ / la pace ’freden’ / il silenzio ’tavsheden’ (dansk: *bryde*)
rompere un bastone ’en stok’ / un ramo ’en gren’ (dansk: *knække*)
rompere un orologio ’et ur’ / una festa ’en fest’ (dansk: *ødelægge*)
rompere il sonno ’søvnen’ / la conversazione ’samtalen’ / il digiuno ’fasten’ (dansk: *afbryde*)

Også verberne *spaccare, spezzare* ’ødelægge’ kan bruges ved objekter af mange forskellige ”former”, for eksempel

- (13) *spaccare* la legna ’træet’ / le pietre ’sten’ / la faccia ’ansigtet’ / il muso ’snude, fjæs’ / il cuore ’hertet’ / il minuto ’minuttet’
(14) *spezzare* il pane ’brødet’ / un ramo ’en gren’ / la legna ’træet’ / il ghiaccio ’isen’ / un osso ’en knogle’ / il cuore ’hertet’ / il viaggio ’reisen’ / la giornata ’dagen’¹¹

Vi kan konkludere at de germanske verber generelt er mere informationstunge end de romanske pga. leksikaliseringen af betydningskomponenterne MÅDE og FIGUR, som man i de fleste tilfælde ikke kan *undgå* at udtrykke.

3.2 Substantiver

Ved substantiverne er billedet et andet. Her er de romanske sprog mere præcise og specifikke end de germanske, hvilket ved artefakter igen skyldes leksikaliseringen af forskellige betydningskomponenter, og ved ikke-artefakter en tendens til leksikalisering på et hyponym-niveau i forhold til de germanske sprog. Hvis vi starter med artefakterne, kan vi illustrere leksikaliseringsmønstrene med følgende eksempler:

	Dansk	Italiensk	Engelsk
(15)	Vogn <i>(personvogn)¹²</i> <i>lastvogn</i> <i>varevogn</i> <i>kranvogn</i> <i>(hyrevogn)</i> <i>sporvogn</i> <i>togvogn</i> <i>bestevogn</i> <i>barnevogn</i> <i>indkøbsvogn</i>	— <i>automobile (macchina)</i> <i>camion</i> <i>furgone</i> <i>autogrù</i> <i>taxi</i> <i>tram</i> <i>vagone / carrozzina</i> <i>carrozzina</i> <i>carrozzina / carrozzella</i> <i>carrello</i>	— <i>car</i> <i>lorry</i> <i>van</i> <i>breakdown van</i> <i>taxi</i> <i>tram</i> <i>wagon, carriage</i> <i>carriage</i> <i>pram, baby carriage</i> <i>trolley</i>
(16)	Stol <i>spisestuestol</i> <i>lænestol</i> <i>liggestol</i> <i>tronstol</i> <i>prædikestol</i> <i>talerstol</i> <i>korstol</i>	— <i>sedia</i> <i>poltrona</i> <i>sdraio</i> <i>trono, seggio</i> <i>pulpito, pergamo</i> <i>podio</i> <i>stallo da coro</i>	<i>chair</i> <i>dining room chair</i> <i>armchair</i> <i>deck chair</i> <i>throne</i> <i>pulpit</i> <i>rostrum</i> <i>choir stall</i>

I venstre spalte ses de to danske hyperonymer *vogn* og *stol* sammen med en række af deres forskellige hyponymer, og i midterspalten ses hvordan hver eneste af disse undertyper har sin helt egen leksikalisering på italiensk. Alle de forskellige ”vogne” og ”stole” hedder noget forskelligt på italiensk, til gengæld findes der ikke noget ord for overbegrebet

vogn hhv. *stol*¹³. På italiensk kan man således ikke *undgå* at udtrykke et præcisere og mere specifikt indhold mens man på dansk, for at opnå den samme præcision, er nødt til at lave sammensætninger med det mere abstrakte basisord. Parallelt med de romanske bevægelsesverber gør vi det dog ikke medmindre det er nødvendigt, ofte vil undertypen fremgå af sammenhængen eller scenen, som for eksempel i de følgende tilfælde:

- (17) [i supermarkedet] "Tag lige en *vogn*!" (ikke *indkøbsvogn*)
 [på gaden] "Skal vi ikke tage en *vogn* hjem?" (ikke *hyrevogn*)
 [skilt i sporvogne] "Gå længere frem i *vognen*" (ikke *sporvognen*)
 [i toget] "Ole sidder nok i den næste *vogn*" (ikke *togvogn*)

Ved brug af de sammensatte ord i parenteserne ville Grice tale om overinformation, det for meget sagte.

Igen ses engelsk som et hybridsprog: I tilfældene *breakdown van*, *baby carriage*, *dining room chair*, *armchair* og *deck chair* er der tale om sammensætninger ligesom på dansk, i de øvrige tilfælde er der tale om selvstændige leksikaliseringer som på romansk. I tilfældet *vogn* findes der ikke et ord for overbegrebet¹⁴, men det gør der i tilfældet *stol*.

Også i disse tilfælde skyldes den forskellige grad af betydningstygde leksikaliseringen af forskellige betydningskomponenter. I danske artefakter leksikaliseres generelt komponenten FUNKTION, dvs. genstandene hedder det samme når de har den samme (overordnede) funktion. En *vogn* er en genstand der bruges til TRANSPORT (denne transport kan så specificeres, hvorved vi får de forskellige undertyper), mens en *stol* er en genstand der bruges til AT SIDDE ELLER STÅ PÅ (måden man sidder eller står på, kan så tilsvarende specificeres). Det distinktive træk er den overordnede FUNKTION.¹⁵

På de romanske sprog ændrer betegnelsen sig derimod fundamentalt hvis genstanden SER ANDERLEDES UD, dvs. afhængigt af betydningskomponenten KONFIGURATION eller FIGUR. Da genstande godt kan se forskellige ud, men have den samme (overordnede) funktion, netop som for eksempel de forskellige "vogne" og "stole" vi så i (15)-(16), medfører dette mønster et mere præcist leksikalsk indhold, dvs. en større betydningstygde, i de romanske substantiver end i de danske

(og igen taler vi altså om ”basisordene”, ikke om de sammensætninger de eventuelt kan indgå i, jf. note 19). Hver af de følgende genstande får sit eget ord på italiensk, men er blot en undertype af samme genstand på dansk:

(18) Vogne:

(19) Stole:

Som det ses af de to rækker ”vogne”, (18a) og (18b), har vi en undertype under ”vogne” der hedder ”biler”, og som udgør den øverste række, (18a), af køretøjerne.

Parallelt med verberne, hvor det var muligt at tegne de germanske, men ikke de romanske, ser vi her, med ”modsat fortegn”, at vi kan tegne de forskellige romanske ”vogne” og ”stole”, hvorimod det ikke ville være muligt at tegne et abstrakt dansk overbegreb som ”vogn” eller ”stol”. Igen er det leksikaliseringen af betydningskomponenten FIGUR der er afgørende.

Inden for ikke-artefakter finder vi et helt parallelt forhold, om end vi ikke her kan skelne mellem komponenter som FUNKTION og FIGUR. For eksempel inden for zoologisk og biologisk taksonomi kan man skelne mellem niveauerne KLASSE (for eksempel *fugl*), ORDEN (for eksempel *rovfugl*), FAMILIE (for eksempel *falk*), ART (for eksempel *tårnfalk*) og her se at dansk typisk benævner delmængder af KLASSE og FAMILIER (dvs. ORDNER og ARTER) vha. komposita med henholdsvis KLASSE- og FAMILIEbetegnelsen: *fugl* → *rovfugl*, *falk* → *tårnfalk* (Herslund 1997: 30ff). I modsætning hertil gør italiensk udbredt brug af indbyrdes uafhængige leksikaliseringer, her: *uccello* → *rapace*, *falco* → *gheppio*¹⁶.

3.3 *Det samlede billede*

I 3.1-3.2 har vi som det overordnede, typiske billede set at de danske verber gennemgående er mere betydningstunge end de romanske idet de generelt leksikaliserer betydningskomponenterne MÅDE og FIGUR. Det gør dem mere præcise i deres betydning, og hvis verbalhandlingen ændres en smule, må man typisk gøre brug af et andet verbum i dansk. Når det gælder substantiverne, er det derimod de romanske der er de præcise. Hvis en genstand ser en smule anderledes ud i forhold til en anden, har den typisk en helt uafhængig leksikalisering på romanske sprog, hvorimod den på dansk typisk vil have det samme (basis)navn og evt. kan adskilles fra den anden genstand ved et andet kompositum, som dog kun benyttes hvis det er nødvendigt. Generelt kan man sige at de romanske substantiver har en bredere intension (mængde af karakteristiske træk) og en smallere ekstension (klasse af entiteter som trækkene passer på) end de germanske, og i artefakternes tilfælde er det igen betydningskomponenten FIGUR, med alle de træk den indebærer, der gør forskellen.

Dette medfører en interessant symmetri og komplementaritet. En sætning på et germansk og et romansk sprog kan nok samlet udtrykke den (tilnærmelsesvist) samme informationsmængde, men fordelingen er forskellig. Der er en overvægt af information og specificering i de germanske verber og i de romanske substantiver, hvorimod de germanske (simpleks-)substantiver og de romanske verber generelt er mere abstrakte.

Disse forskelle får en række konsekvenser for tekststrukturen på de germanske og romanske sprog, som vi skal se i de følgende afsnit.

4 VERBER I TEKSTER

Når verber forekommer i tekster, optræder de (bl.a.) i finitte former. Disse former udtrykker – afhængigt af det enkelte sprog – forskellige grammatisk-semantiske træk. På langt de fleste sprog indgår tempus i verbalernes fleksivinventar, men i øvrigt kan forskellige sprog have mere eller mindre forskellige morfologiske og dermed grammatisk-semantiske muligheder.

4.1 Verbalformer

Når vi ser på verbalformer i vores to sprogfamilier (den germanske illustreret ved dansk), opdager vi en anden interessant sammenhæng, nemlig en form for ”omvendt proportionalitet” mellem betydningstygde og fleksivrigdom. Det følgende skema opregner de usammensatte verbalformer; alle disse – bortset fra imperativ, participierne og nominaliseringerne – kan forekomme i sammensatte former med enten temporale eller diatetiske hjælpeverber:

(20) USAMMENSATTE VERBALFORMER I DANSK OG ROMANSK¹⁷

		Dansk	Romansk
a.	Tempus/aspekt	præsens, præteritum	præsens, perfektiv og imperfektiv fortid, futurum
b.	Modus	indikativ, imperativ	indikativ, konjunktiv, konditionalis ¹⁸ , imperativ
c.	Infinitte former	infinitiv, præsens og perfektum participium	infinitiv, præsens og perfektum participium, gerundium
d.	Nominaliseringer	findes, men bruges relativt sjældent	findes og bruges relativt hyppigt

Skemaet illustrerer en større fleksivrigdom på romansk end på dansk, et forhold vi kan illustrere på følgende måde, hvor plus betyder ”rigdom” og minus betyder ”fattigdom”:

(21) VERBERNES BETYDNINGSTYNGDE OG FLEKSIONSRIKDOM

	Dansk	Romansk
Betydningstygde	+	–
Fleksionsrigdom	–	+

4.2 Verbal sidestilling vs. verbalt relief

De former som de romanske sprog har i modsætning til dansk, bruges til at udtrykke forskellige distinktioner, verbalrelieffer, af narrativ, retorisk eller pragmatisk art. Den perfekte og imperfekte fortid i (20a) bruges bl.a. til at skelne mellem en handlingsforgrund og en beskrivende baggrund, som for eksempel i:

(22) Pia *kom* hjem kl. 5, mens regnen *silede* ned.

På de romanske sprog skal de to verber, *kom* og *silede*, gengives med hhv. en perfektiv og en imperfektiv fortid, mens det danske fleksionssystem, som det ses i (22), ikke tillader en lignende morfologisk skelnen på dansk. Her har vi kun præteritum.

Konjunktiv og konditionalis, jf. (20b), bruges bl.a. til at skelne ikke-virkelige, eller tænkte, begivenheder fra virkelige begivenheder, som udtrykkes i indikativ. For eksempel kan vi sammenligne:

(23) Jeg *ved* at Pia *kom* hjem kl. 5.

(24) Jeg *tror* at Pia *kom* hjem kl. 5.

På italiensk har de to verber i (23) samme modale status og skal begge i indikativ. Vi kan omskrive (23) til to sidestillede sætninger og/eller blot ophøje ledsætningen til helsætning:

(23') Pia *kom* hjem kl. 5. Det *ved* jeg.

(23'') Pia *kom* hjem kl. 5.

Derimod har *kom* i (24) en anden modal status og skal på italiensk i konjunktiv, og omskrivninger af (24) svarende til (23') og (23'') vil ikke udtrykke det samme modale indhold. Italiensk kan således rent morfologisk skelne mellem virkelige handlinger, som kommer i et forgrundsniveau (indikativ), og tænkte handlinger, som kommer i et baggrundsniveau (konjunktiv)¹⁹, mens dansk ikke kan udtrykke en lignende forskel vha. sine bøjningsformer.

Endelig bruges de infinitte former (20c) og nominaliseringerne (20d) også til at placere begivenheder i et narrativt eller pragmatisk baggrundsplan, for eksempel som årsag, betingelse, middel, tidspunkt, følge, konsekvens eller lignende til en begivenhed i forgrunden, og her kan vi genoptage den passus fra Nice-traktatens præambel, som vi citerede i sin danske version i eks. (1a), og sammenligne med den franske, italienske og engelske version:

(25)

- a. De europæiske folk har med *skabelsen* [nominalisering] af en stadig snævrere sammenslutning besluttet at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.
- b. Les peuples de l'Europe, *en établissant* [gerundium] entre eux une union sans cesse plus étroite, ont décidé de partager un avenir pacifique fondé sur des valeurs communes.
- c. I popoli europei nel *creare* [infinitiv] tra loro un'unione sempre più stretta hanno deciso di condividere un futuro di pace fondato su valori comuni.

Her er verbalhandlingen *beslutte* den centrale og handlingen *skabe* ses som baggrund og middel hertil. De to romanske sprog, fransk (b) og italiensk (c), har begge brugt infinitte verbalformer til baggrunds-handlingen, som er blevet oversat til en nominalisering på dansk. På hybridsproget engelsk er der også benyttet en nominalisering på dette sted:

- d. The peoples of Europe, in *creating* [nominalisering] an ever closer union among them, are resolved to share a peaceful future based on common values.

Men hvor de to infinitte verbalformer i den franske og italienske version, og måske også den engelske nominalisering, virker naturlige og ikke særligt markerede, er den danske version i (25a) meget mindre mundret. Som vi også så i afsnit 2, ville følgende formulering med to finitte og sidestillede verber virke langt mere naturlig på dansk:

- (26) De europæiske folk *har skabt* en stadig snævrere sammenslutning og *har dermed besluttet* at dele en fredelig fremtid, der bygger på fælles værdier.

Her udtrykker adverbiet *dermed* relationen mellem baggrunds- og forgrundshandling.

Vi kan altså konkludere at hvor bøjningsrigdommen på de romanske sprog – og til dels på engelsk – kan bruges til at markere forskellige niveauer eller relieffer mellem begivenheder udtrykt af forskellige verber, forholder det sig i dansk på en anden måde. De færre danske former anvendes især i sideordnede strukturer, og narrative, retoriske eller pragmatiske distinktioner udtrykkes på anden vis.

At der faktisk *er* en væsentlig forskel, ikke bare i antallet af former, men også i frekvensen af for eksempel finitte og infinitte verber i danske og italienske tekster fremgår af en række undersøgelser af i alt seks forskellige teksttyper på dansk og italiensk, hvis resultater er publiceret i Korzen 2009 (1682-1683).

4.3 Nogle diakrone overvejelser

I dette afsnit vil vi pege på nogle sproghistoriske udviklinger i relation til de leksikalske og morfologiske forhold behandlet ovenfor. Både oldnordisk, hvorfra de skandinaviske sprog stammer, og latin, hvorfra de romanske sprog kommer, kan formodentlig karakteriseres som endocentriske. En nærmere og uddybende forklaring kan ses i Herslund (2005); her vil vi nøjes med at nævne det semantiske indhold i nogle af bevægelsesverberne. De latinske verber *ambulare*, *vadere* og *ire*, hvorfra de romanske verber *aller* (fransk), *andare* (italiensk) og *ir* (spansk) stammer, udtrykker alle tre betydningskomponenten MÅDE på samme måde som de nuværende verber i dansk og andre germanske sprog. Alle tre latinske verber betyder nemlig 'at bevæge sig *til fods*', *vadere* er i øvrigt nok beslægtet med det danske verbum *vade* (Herslund 2005: 25). Men i udviklingen fra latin til de nuværende romanske sprog forsvandt MÅDEskomponenten, og de tre nuværende romanske verber, *aller*, *andare*, *ir*, betyder alene 'at bevæge sig' uden nogen som helst MÅDEspecifikation.

Oldnordisk var ligesom latin et fleksivrigt sprog. Verbalsystemet var meget komplekst, hver person havde sin form ligesom på latin og de nuværende romanske sprog, der blev brugt konjunktiv efter en lang række regler (bl.a. om "tænkte" begivenheder) som minder meget om de nuværende regler i de romanske sprog, og der fandtes en række

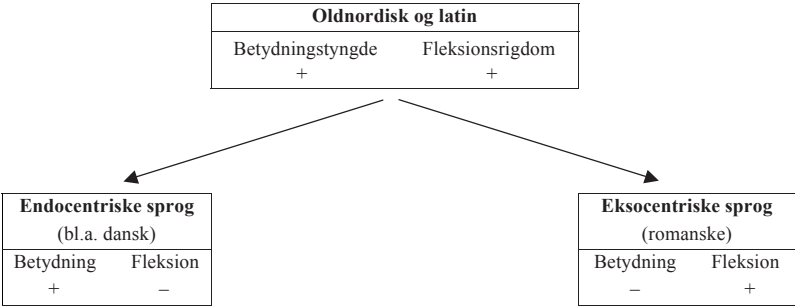
infinite former og strukturer, som siden er forsvundet, herunder konstruktioner med præsens participium som den følgende:

- (27) *At bonda lifwande* ma aldrig kuna hans kæra af hans gerningum
hwath sum han gør um henna egn. (Skånske lov, Stockholm B 69)
- At bonda lifwande*
PRÆP. husbond.DAT. leve.PRÆS.PTC.
'Mens manden er i live, må hans kone aldrig klage over hans
gerninger, hvad han end gør ved hendes ejendele.'²⁰

En konstruktion som minder meget om den tilsvarende på moderne italiensk: *vivente il marito*.

I udviklingen fra oldnordisk og latin kan vi derfor tilsyneladende tale om to forskellige, næsten "spejlvendte" processer. På vores breddegrader har vi bevaret en informationstygde og semantisk vægt (komponenterne MÅDE og FIGUR) i verberne,²¹ mens forminventaret er reduceret meget. I de romanske sprog er der sket det modsatte, nemlig at verbernes informations- og betydningstygde er forsvundet, mens formkompleksiteten er bevaret. Det kan vi illustrere på følgende måde, hvor plus som før betyder "rigdom", og minus "fattigdom":

VERBALSYSTEMETS UDVIKLING

Det kunne altså se ud som om der er en sammenhæng mellem betydningstygde og fleksion – og dermed mellem betydningstygde og den type strukturer som verberne typisk eller "naturligt" optræder i, i dansk i finite former, dvs. i sideordnede sætninger eller i led-

sætninger, og i romansk i højere grad i infinitte og nominaliserede former i underordnede, hypotaktiske strukturer.

En kognitiv forklaring kan muligvis sættes i relation til afsnit 3.1 og vignetterne i (6). Som vi så dér, kan de betydnings- og informationstunge endocentriske verber *tegnes*. De udtrykker hvordan en handling ”ser ud”, og det betyder at når vi bruger et verbum på dansk, får vi et billede på vores nethinde i vores ”mentale konstruktion” af den givne situation. Hver lille verbalhandling i en sekvens af handlinger er beskrevet relativt detaljeret og kommer derfor i højere grad til at fungere som en lille selvstændig kognitiv enhed, der typisk vil blive tekstualiseret ved siden af og parallelt med de andre kognitive enheder i sekvensen. Dette vil alt andet lige medføre en tendens til tekstualisering i sideordnede strukturer, eventuelt strukturer på ”første underordningsniveau”, nemlig finitte ledsætninger.

De mere abstrakte romanske verber medfører derimod normalt *ikke* noget billede – eller i hvert fald et mindre skarpt og præcist billede – i en mental konstruktion. Hvis vi for eksempel ser på verberne af typen i (4), så havde de alle betydningsindholdet BEVÆGELSE + RETNING, dvs. en bevægelse der udgår fra et sted og/eller ender et (andet) sted, men uden præcisering af noget specifikt fysisk ”udseende”. Betydningen af start- og/eller slutpunkt kan lettere optræde i et participium eller en nominalisering, der netop angiver at bevægelsen er startet eller har fundet sted på et tidspunkt hvor en anden verbalhandling realiseres, eller som en gerundium, der angiver at bevægelsen er sammenfaldende med eller umiddelbart efterfølgende en anden handling. Hermed kan betydningsnuancerne af årsag, betingelse, tidspunkt, følge, konsekvens, etc., som netop de infinitte verber udtrykker, så opstå. I en typisk romansk struktur som:

(29) *Ankommet* [participium] til Rom tog Ole hen på sit hotel.

(som næppe er mulig på dansk) er handlingen ’Ole ankom til Rom’ reduceret til et baggrundsniveau. Den spiller ikke den samme narrative/pragmatiske rolle som handlingen ’Ole tog hen på sit hotel’, men angiver snarere blot tidspunktet for denne sidste handling.

5 SUBSTANTIVER I TEKSTER

Hvis vi retter blikket mod substantiverne, og specielt mod deres rolle på teksthiveau, er en af deres vigtigste funktioner funktionen som anaforer. Anaforer er substantivsyntagmer og pronominer som genoptager en tidligere størrelse i teksten, i tekstlingvistikken benævnt *diskursreferent*. Hvis teorien om den grundlæggende forskel mellem de semantisk "lette" og uspecificerede substantiver i dansk og de semantisk "tunge" substantiver i de romanske sprog holder vand, kan man forudse en forskel også i brugen af anaforer i de to typer sprog. Forskellen skulle bestå i at anaforer er mindre specificerede, dvs. indeholder færre semantiske træk på dansk end i eksocentriske sprog. Nedenfor vil vi vise at denne forudsigelse holder stik.

5.1 Anafortyper

Inden for anaforteorien skelner man mellem nul-anaforer (Ø), pronominale anaforer og leksikalske anaforer, som i henholdsvis:

(30) Han kom, Ø så og Ø sejrede.

(30) Peter kom for sent. *Han* skulle aflevere sit barn i børnehaven.

(30) Anders Fogh Rasmussen kommenterede Barack Obamas tale.
Statsministeren lagde især vægt på den fortsatte kamp mod terror.
(Januar 2009)

Da det i TypoLex-projektet er de systematiske forskelle i leksikalisering der anses for udslaggivende for syntaks og teksthiveau, vil vi koncentrere os om de leksikalske anaforer. Også disse kan inddeles, alt efter den relation de står i til den tekststørrelse de genoptager, den såkaldte "antecedent". I det følgende vil vi skelne mellem "utro" anaforer, "associative" anaforer, "evolutive" anaforer og "resumerende" anaforer, og se hvordan dansk anvender disse anaforer sammenlignet med eksocentriske sprog, i dette afsnit fortrinsvis eksemplificeret med fransk.

5.1.1 Utro anaforer

En "utro" anafor genoptager direkte den samme referent som antecedenten, den "ko-refererer" til dennes referent, men den gør det ved

et substantivsyntagme med en *ny leksikalsk kerne*.

- (33) Ronald Reagan døde i juni 2004. *USA's 40. præsident* var en meget sammensat person.

Det ”*utro*” i eksempel (33) består i at substantivsyntagmet i sætning 2 kunne opfattes som – og på dansk ofte vil blive opfattet som – introducerende en *ny diskursreferent*, idet den korrekte tolkning af en *utro* anafor forudsætter at modtager ved (eller når frem til) at $X = Y$, dvs. i eksempel (33) at *Ronald Reagan = USA's 40. præsident*.

Utro anaforer anvendes til at skabe sammenhæng og ikke mindst progression i tekster i de eksocentriske sprog, hvor de har vist sig at være langt mere udbredt end i dansk. Således har Korzen (2000b: 536; se også Korzen & Lundquist (2005: 202)) vist at der i de skriftlige italienske genfortællinger af Mr. Bean-episoderne anvendes godt 40 % *utro* anaforer over for kun 9,6 % *utro* anaforer i dansk. Dansk foretrækker så langt – 90,4 % – leksikalsk identitet (som også indbefatter *proprier*).

(34) ANVENDELSE AF UTRO OG TRO ANAFORER PÅ DANSK OG ITALIENSKE
(GENNEMSNITLIGE PROCENTANDELE):

	Utro anaforer	Tro anaforer
Italienske tekster, skriftlige:	40,45 %	59,55 %
Danske tekster, skriftlige:	9,59 %	90,41 %

Hvor de danske fortællere for eksempel nøjedes med i alt fire forskellige måder at variere Mr. Bean på: *hovedpersonen*, *personen fra åbningsbilledet*, *Ronan Atkinson* og *vor tumpede ven*, brugte de italienske forfattere i alt 10 forskellige betegnelser, heriblandt de italienske ækvivalenter til *manden*, *vores hovedperson*, *personagen*, *fjren med det sjove ansigt*, *den komiske person*, *den sjove*, *spasmageren*, *den lille stakkel*.

Forskellen mht. *utro* anaforer er altså at de *anvendes hyppigere* i ekso-centriske end i endocentriske sprog, hvilket vi mener kan forklares med de eksocentriske sprogs generelle tendens til ’tunge’ substantivsyntagmer og de endocentriske til ’lette’ substantivsyntagmer og verbal tyngde²². Dette giver sig udslag i at danske sprogbrugere foretrækker at udtrykke

den prædikation der ofte er indeholdt i en utro anafor (en ”sekundær” eller ”reduceret” prædikation) som i (33) ovenfor (*Ronald Reagan var USA’s 40. præsident*), i en primær eller fuld prædikation, dvs. med finit verbal, efterfulgt af en sideordnet prædikation som i eksempel (35):

- (35) Ronald Reagan døde i juni 2004. *Han var USA’s 40. præsident* og en meget sammensat person.

På fransk, hvorfra eksempel (36) er hentet, er der derimod intet problem med at anvende en utro anafor, der er den korte, umarkerede måde at introducere en information på, en information som forudsættes (præsupponeres som) kendt, men som udmærket kan være ny for modtageren:

- (36) Ronald Reagan est mort en 2004. *Le 40ème président américain* était un personnage assez complexe.

En række forsøg har undersøgt hvordan utro anaforer opfattes i tekster på endo- og eksocentriske sprog. TypoLex-undersøgelserne og den højere frekvens af utro anaforer i eksocentriske sprog forudsiger at for eksempel franskmænd, for hvem en utro anafor er en gængs og umarkeret måde at ko-referere til en tidligere diskursreferent på, vil tilskrive en utro anafor mindre informationsmængde end danskere, for hvem en utro anafor er en markeret form, der leder til en markeret, dvs. en mere informationsrig læsning. Forsøgene, hvor danske og norske forsøgspersoner på den ene side og franske på den anden skulle kombinere et sæt givne utro anaforer med et sæt givne sætningsfortsættelser, viste at de tre grupper opførte sig ens i deres kombinationer, men at danskerne og nordmændene tilskrev de utro anaforer mere information. Danskere og nordmænd ligner således hinanden i at de tilskriver mere information til de utro anaforer end franskmændene, præcis som TypoLex-hypotesen havde forudsagt for henholdsvis endo- og eksocentriske sprog (Lundquist & Gabrielsen (2000); Lundquist (2006)).

5.1.2 Associative anaforer

Eksempel (37) viser en associativ anafor: *banen* genoptager ikke direkte det tidligere refererende udtryk (antecedenten) *fly* i konteksten *at lande*, men det står i en *associativ, indirekte relation* dertil:

(37) Det havde regnet hele natten. Flyene kunne ikke lande. *Banen* var våd.

Skifter vi nu antecedenten ud som i (38) og (39), ser vi at vi på dansk kan bevare det samme leksem som associativ anafor:

(38) Det havde regnet hele natten. Fodboldspillerne måtte vente. *Banen* var våd.

(39) Det havde regnet hele natten. Tennisspillerne var utålmodige. *Banen* var våd.

Vi kan bruge samme leksem netop fordi dansk leksikaliserer substantiver på et overordnet, generelt niveau med få semantiske træk (lille intension) og et stort dækningsområde (stor ekstension) til følge, hvorfor *bane* kan dække både *tennis*-, *fodbold*-, *landings*-, *golf*-, *skøjte*-, *ride*-, osv. *bane*. Sammenligner vi med et eksocentrisk sprog som fransk, ser vi i eksempel (40)-(42) at man i dette sprog må ændre den associative anafor efter antecedenten. Hver ”bane” på fransk indeholder specifikke ”figurmæssige” træk (jf. afsnit 3.2) der netop associerer til den type aktivitet som udtrykkes i den foregående sætning.

(40) Il avait plu toute la nuit. Les avions ne pouvaient pas atterrir. *La piste* était mouillée.

(41) Il avait plu toute la nuit. Les footballeurs devaient attendre. *Le terrain* était mouillé.

(42) Il avait plu toute la nuit. Les joueurs de tennis étaient impatients. *Le court* était mouillé.

Man kan på grund af leksikaliseringsstrategien på dansk ”nojes” med et *hyperonym*, mens man på fransk må bruge et *hyponym*, hvis ekstra specificerende træk kongruerer med den antecedent og kontekst leksemet associerer til.

Forsøg med oversættelse af associative anaforer mellem dansk og fransk har vist at denne forskel i specificitet volder vanskeligheder ved oversættelse (Lundquist 2000, 2004). De danske forsøgspersoner havde vanskeligheder med at skifte mellem abstraktions- og specificeringsniveau, dvs. oversætte fra et dansk hyperonym – som *bane* – til et fransk specificeret leksem – som *piste, terrain, court*, og de viste større variation (divergens) i sådanne asymmetriske oversættelser end i symmetriske. Grunden er naturligvis at forsøgspersonerne i den kritiske situation skulle vælge ét ud af en række ko-hyponymer.

Når de danske forsøgspersoner oversatte fra fransk til dansk, dvs. fra et fransk hyponym, som for eksempel *carrelage, sol, parquet* (= forskellige former for gulv), viste de tilbøjelighed til at vælge et *sammensat leksem*, f.eks. *badeværelsegulv*, selv om dette – i tekstens sammenhæng – er klart overspecificeret som vist i (43):

- (43) De inspicerede det nye hus. Der havde været oversvømmelse i badeværelset. *Badeværelsegulvet* var helt ødelagt.

Der er i (43) tale om en *overoversættelse* (Lundquist 2007a: 97) med en for tung og markeret anafor²³. Jævnfør også afsnit 3.2, eksempel (17). Resultaterne viste at når oversættelsen fra fransk til dansk af associative anaforer indebærer niveauskift, er der mindre konsensus mellem forsøgspersonerne, de har længere svartid, stor fejlprocent, og tre gange så mange valg af sammensat leksem (Lundquist 2004: 13). Disse resultater bekræfter TypoLex-projektets hypotese om at dansk og fransk leksikaliserer substantiver på forskelligt niveau, dansk med enten et hyperonymt simpleksleksem, eller et specificeret sammensat leksem for at modsvare et hyponymt simpleksleksem på fransk (*carrelage, sol, parquet*).

5.1.3 *Evolutive anaforer*

Denne type anafor er lingvisters og semantikers darling da den for det første er eksotisk og for det andet opfører sig lingvistisk overraskende. Det drejer sig om en anafor der genoptager en allerede eksisterende diskursreferent som har *undergået en udvikling* undervejs, dvs. ændret karakter, form, substans, køn, osv. Det kan være kønsskifte i eventyr og

fiktion (ontologisk skift fra *han* til *hun* eller vice versa), æbler der bliver til mos i løbet af en madopskrift (ontologisk skift fra *de* til *den*), beskrivelse af en folkevogn der bliver mast til skrot (ontologisk skift fra *den* til *det*), men som i teksterne stadig opretholdes ved den oprindelige eller en ny betegnelse, eller ved et pronomen der i køn og tal kongruerer med den tidligere eller med den nye tilstand. Ontologisk og semasiologisk er det for lingvister interessant at se hvornår det ontologiske skift er så radikalt og dramatisk at sprogbrugeren registrerer og udtrykker det leksikalsk i teksten (Charolles & Schnedecker 1993, Asher 2000).

Vi interesserer os her udelukkende for de leksikalske anaforer, og vores eksempler stammer fra en undersøgelse af evolutive anaforer i de såkaldte *SugarTexts* (Smith 2009, Lundquist 2007b, Korzen 2008b), der beskriver hvordan sukkerroen udsættes for en række brutale transformationer for at ende som sukker. I den første proces snittes roerne i stykker, hvorefter de bliver refereret til som *snitterne*, *stykkerne*, eller med den sammensatte form *roesnitterne*, *roestykkerne*:

- (44) De rene roer transporteres til snitemaskiner, hvor de skæres i stykker. *Snitterne* føres videre.
- (45) For at udvinde sukkeret fra *roerne*, bliver de skåret i tynde snitter, og på et transportbånd føres *snitterne* hen til et såkaldt "diffusionsapparat". I apparatet overskylls *roestykkerne* med 70 grader varmt vand, der udtrækker sukkeret. I løbet af 70 til 90 minutter er alt sukkeret vasket ud af *roesnitterne*, som derefter presses fra til dyrefoder.
- (46) Inde i fabrikken føres *roerne* igennem en snitemaskine, der *snitter dem* i små aflange V-formede stykker. (...) Fra snitemaskinen føres *roesnitterne* til et ekstraktionsapparat - diffusionsapparat - hvor *snitterne* føres langsomt igennem modstrømmende varmt vand...

Det interessante i denne nykategorisering af diskursreferenten er leksikaliseringen, der sker via 1) sammensætningen med den "gamle" diskursreferent *roe*-, og 2) afledning af verbet der beskriver processen

der transformerer diskursreferenten til en ny (type) entitet (*at snitte* → *en snitte*). Vi ser således at det er substantivsammensætning eller verbet med sin specificerede semantik der bidrager til leksikaliseringen af evolutive anaforer på dansk. Til sammenligning kan nævnes den tilsvarende evolutive anafor på fransk, der er et selvstændigt, yderst specificeret leksem, *les cossettes*, hvorfor det da også bliver introduceret med *appelées* (såkaldte):

- (47) Les betteraves sont découpées en fines lanières appelées « cossettes ». *Les cossettes* circulent alors dans un long cylindre d'eau tiède.

Evolutive anaforer i dansk sammenlignet med eksocentriske sprog er således interessante fordi de så tydeligt demonstrerer den for dansk – og endocentriske sprog – typiske leksikalisering via verbalafledning og sammensætning.

5.1.4 Resumerende anaforer

En resumerende anafor genoptager et større tekstafsnit. Det kan være en sætning, en hel passage, en prædikation, men altså mere end blot en diskursreferent. Også i anvendelse af resumerende anaforer viser der sig en forskel mellem dansk og eksocentriske sprog. Som vist i eksemplerne nedenfor kan dansk genoptage hele den foregående helsætning med det demonstrative pronomen *dette*, hvor fransk foretrækker en leksikaliseret (her ko-referentiel) anafor, *ces valeurs*:

- (48) Unionen bygger på værdierne respekt for den menneskelige værdighed, frihed, demokrati, ligestilling, retsstaten og respekt for menneskerettighederne, herunder rettigheder for personer, der tilhører mindretal. *Dette* er medlemsstaternes fælles værdigrundlag...
- (49) L'Union est fondée sur les valeurs de respect de la dignité humaine, de liberté, de démocratie, d'égalité, de l'État de droit, ainsi que de respect des droits de l'homme, y compris des droits des personnes appartenant à des minorités. *Ces valeurs* sont communes aux États membres...

Eksempel (50) illustrerer ligeledes anvendelsen af en resumerende pronominel anafor i dansk:

- (50) EUs lovgivningsmæssige retsakter kan kun vedtages på forslag af Kommissionen, medmindre andet er fastsat i traktaterne. Andre retsakter vedtages på forslag af Kommissionen, når *dette* er fastsat i traktaterne.

Forskellen mellem de to konstruktioner, pronominel resumerende anafor som i (48) og (50), og anafor med leksikalsk kerne som i (49), er af John Swales (2005) blevet benævnt som forskellen mellem ”attended and unattended *this*”. En tidligere sammenligning af demonstrative resumerende anaforer i økonomiske videnskabelige artikler på endocentriske og eksocentriske sprog, in casu norsk og fransk (Lundquist 2007), viste at hvor norsk havde mere end 440 forekomster af ’unattended’-*dette*, havde fransk kun 14 og 12 forekomster af henholdsvis *ceci* og *cela*, der er født unattended. Et par eksempler på norsk²⁴, der lige så godt kunne have været danske, illustrerer denne anvendelse af en pronominel resumerende anafor på endocentriske sprog:

- (51) Hvilken funksjonsform skal brukes og hvilke boligattributter skal inkluderes? Teorien gir ikke eksplisitt svar på *dette*.
- (52) Resultatene er i tråd med økonomisk teori og andre analyser. *Dette* kan tyde på at det finnes fellestrekk i strukturen på boligmarkedet.

Et eksempel fra en fransk tekst i samme korpus illustrerer hvordan man i eksocentriske sprog foretrækker substantivsyntagme med leksikalsk kerne når der vises tilbage med en resumerende anafor, som i (56):

- (53) Le réseau est alors conçu comme une forme de coordination spécifique qui privilégie les relations entre acteurs. *Cette conception* emprunte à l’approche évolutionniste ...

Man kan sige at eksemplerne ovenfor viser hvordan den for endocentriske sprog så karakteristiske udtynding af et substantivisk led har nået sin yderste semantiske grænse: Et demonstrativt pronomen har intet leksikalsk indhold, det har kun det rent grammatiske, det henvisende og genoptagende. De eksocentriske sprog foretrækker at resumere det foregående i en leksikalsk anafor, hvilket stemmer overens med tendensen i disse sprog til eksocentrisk ordning med semantisk vægt i substantivsyntagmerne.

5.2 Sammenfattende om leksikalske anaforer i dansk

De sammenligninger mellem dansk og eksocentriske sprog som vi har refereret til ovenfor, har ikke bare vist at den i TypoLex-projektet forudsagte forskel mellem ”lette” anaforer i endocentriske sprog over for ”vægtige” anaforer i eksocentriske holder stik; de har også overraskende vist at man i dansk bruger langt flere – også leksikalske – anaforer end for eksempel fransk og italiensk. Som påpeget i afsnit 4 mener vi at forklaringen må findes i at dansk har strukturer der lægger op til at sideordne information, dvs. at præsentere information i parataktisk ordnede, fulde sætninger med finit verbal, hvilket kræver et subjekt, en foretrukken position for anaforer. Dette kunne tyde på at dansk markerer en tæt tematisk sammenhæng, hvor den semantisk lette anafor sikrer sammenhængen ”bagud”, alt imens den gnidningsløst leder mod værtssætningens prædikation. I sammenligning hermed vil den semantiske fylde i for eksempel den utro anafor i eksocentriske sprog markere en ny ”navngivning” af diskursreferenten og dermed en ny orientering af teksten. Dette gør anvendelsen af utro anaforer i for eksempel fransk mere ”fremadrettet” (Lundquist 2006).

6 KONKLUSION

De eksempler vi her har vist på hvordan dansk som endocentrisk sprog foretrækker en tekststruktur med specificerede verbaler i sideordnede sætninger med lette leksikalske anaforer, er naturligvis kun en generel tendens. Det betyder selvsagt ikke at man ikke på dansk kan skrive eller finde tekster der bruger underordning, tunge substantivsyntagmer, osv., men blot at den første måde er den *umarkerede måde* at tekstualisere

på. En af grundene til at dette er den umarkerede måde, er at det netop er den der er opstået af de leksikalske forskelle mellem endo- og eksocentriske verber og substantiver, som vi har beskrevet i afsnit 3-4 ovenfor. De betydningstunge endocentriske verber i dansk medfører en særlig tendens til lineær tekststruktur og verbalstil, og de ”lette” eksocentriske verber i romanske sprog medfører en tendens til hierarkisk tekststruktur og nominalstil. De betydningstunge, eksocentriske substantiver fuldender dette mønster ved at lægge op til en særlig anvendelse som ”stærke” anaforer i verbalfattige romanske tekster.

Yderligere forskning i TypoLex’ regi har til hensigt at perspektivere de opnåede resultater og bl.a. undersøge sammenhængen mellem sprog og tænkning, herunder se på om – og i hvor høj grad – sproget er ansvarligt for de forskelle man kan konstatere mellem typisk dansk og sydeuropæisk tænkemåde. I Danmark og Skandinavien er der en tendens til at udtrykke sig i lineære og flade strukturer, hvor alle er lige, dus og uformelle, og der typisk er lille afstand for eksempel mellem leder og ansatte i arbejdsmæssige sammenhænge. I Sydeuropa er tænkemåden i langt højere grad hierarkisk og elitær. Der er en højere grad af formalitet og for eksempel brug af titler, og der er større afstand mellem leder og ansatte (Korzen 2003; Korzen & Lundquist 2005; Lundquist 2009). Uden at forfalde til sproglig determinisme mener vi det er oplagt at undersøge sådanne relationer mellem sprog, mentalitet og samfund nærmere.

Iørn Korzen

Institut for Internationale Kultur- og Kommunikationsstudier

Copenhagen Business School

E-mail: ik.ikk@cbs.dk

Lita Lundquist

International Center for Business and Politics

Copenhagen Business School

E-mail: ll.cbp@cbs.dk

NOTER

- 1 The maxim of Manner: "Be perspicuous. Avoid obscurity. Avoid ambiguity. Be brief (avoid unnecessary prolixity). Be orderly" (Grice 1975: 45).
- 2 "Marked message indicates marked situation" (Levinson 2000).
- 3 Vi formoder at originalteksten har været fransk eller engelsk.
- 4 Bag projektet står syv lingvister fra CBS: Michael Herslund (projektansvarlig), Irene Baron, Hanne Korzen og Lita Lundquist, alle med særlig interesse i sammenligninger dansk-fransk, Henrik Høeg Müller med særlig interesse i dansk-spansk, Iørn Korzen med særlig interesse i dansk-italiensk og Viktor Smith med særlig interesse i sammenligninger germansk-russisk.
- 5 Talmy (2000) er en nyere version af Talmy (1985), men ændringerne i forhold til sidstnævnte er få og små. En kritik af Talmys modeller foreligger i Korzen (2008a).
- 6 En samlet bibliografi over gruppens kollektive udgivelser foreligger i Herslund (2009: 26-29). En udførlig sammenligning mellem dansk og italiensk baseret på Herslund (1997) foreligger i Korzen (2000b: 171-195).
- 7 Jf. også Herslund & Baron (2003) for forskelle dansk-fransk. I nærværende afsnit 3-4 vil forskellene mellem endocentriske og eksocentriske træk hovedsageligt blive illustreret ved hhv. dansk og italiensk.
- 8 Bortset fra *kravle*, som på fransk hedder *grimper/ramper*.
- 9 Det drejer sig om "Il corpus del *Lessico di frequenza dell'italiano parlato*" ("Corpus LIP"). Frekvensundersøgelsen stammer fra Korzen (2008a), hvor der også anføres en række undtagelser fra det generelle mønster for bevægelsesverberne i italiensk.
- 10 Tre verber, *correre*, *saltare*, *volare*, udtrykker måde OG KAN UDTRYKKE RETNING. DISSE TRE VERBER ER DERFOR MEDTALT I BEGGE TYPER.
- 11 Alle de italienske eksempler stammer fra *Lo Zingarelli 2007: Vocabolario della lingua italiana*. Hvis argumenterne er subjekt, benyttes de tilsvarende reflektive former *rompersi*, *spaccarsi*, *spezzarsi*.
- 12 Vi sætter *personvogn* og *lyrevogn* i parentes fordi de ikke (længere) er gængse i alle sprogregistre. Ikke desto mindre illustrerer de princippet lige så godt som de øvrige citerede eksempler.
- 13 Enkelte af "vognene" betegnes dog med forskellige afledninger af det samme leksem, *carro*. For tilsvarende eksempler fransk-dansk kan vi henvise til Herslund (1997), Herslund & Baron (2003) og Baron (2003).

- 14 *Vehicle*, som kunne være en kandidat, er ikke nødvendigvis begrænset til køretøjer med hjul som *vogn*, men kan også anvendes om f.eks. rumfartøjer.
- 15 I forbindelse med leksikaliseringsmønstre ses alene på den såkaldte ”primære” leksikalisering, ikke på sekundær orddannelse som for eksempelkomposita, som benytter det leksikalske materiale sproget allerede råder over.
- 16 Se mange andre eksempler på de her beskrevne mønstre i Herslund (1997) for dansk-fransk og Korzen (2000b) for dansk-italiensk.
- 17 Ud over formerne nævnt i skemaet har dansk syntetisk diatesemodsætning, -s-passiven, hvorimod de romanske sprog svarende hertil har analytiske former med det refleksive pronomen, *se* / *si*. Dette fænomen får dog ikke væsentlige konsekvenser for sprogbrug eller tekststruktur, hvorfor vi ikke vil komme yderligere ind på det her.
- 18 Konditionalis opfattes som en modusform på italiensk og som en modus eller tempusform på fransk og spansk.
- 19 ”Modal propositions (including ‘irrealis’ statements of alternative modes of events) [...] are background. Such propositions function as clues for the understanding of the foreground by comparing its events to alternative modes of development.” (Reinhart 1984: 802).
- 20 Manuskriptet “Stockholm B 69” er palæografisk dateret til midten af 1300-tallet, men da det kan dreje sig om en kopi, kan den citerede sprogbrug være ældre. Vi takker Eva Skaft Jensen for dette eksempel og forklaringerne til det. Om forholdene på oldnordisk se i øvrigt Mikkelsen (1975: 396-402), Skautrup (1968a: 273-275; 1968b: 201-202) og Faarlund (2004: 41ff., 50 ff., 122-123, 200).
- 21 Faarlund (2004), som dog ikke er meget eksplicit mht. disse betydningskomponenter, citerer bl.a. verberne *fara*, *ganga*, *riða* og *liggja* med betydningen hhv. ’rejse’, ’gå til fods’, ’ride’ og ’ligge ned’ (op.cit. 42, 44, 49). Heroverfor nævnes verbet *koma* ’komme’ (uden disse komponenter, jf. 3.1 ovenfor), der bl.a. optræder i strukturer med participier, der ganske som på moderne dansk specificerer MÅDEN: þeir kómu þar *farandi* ’de kom rejsende der’ (op.cit. 187). Disse og andre lignende strukturer tyder på et leksikalsk verbalindhold der minder meget om moderne skandinavisk, og på at MÅDEskomponenten faktisk spillede en rolle som minder om den (vigtige) rolle den spiller i skandinavisk i dag.
- 22 Vi understreger at det drejer sig om en generel tendens, idet man naturligvis også på dansk kan have lange og specificerede substantivsyntagmer, ikke mindst

i juridisk og i journalistisk sprog.

- 23 Som vækker en forventning om at teksten fortsætter med at fortælle om kontrasterende gulve.
- 24 Eksemplerne stammer fra det norske KIAS korpus, Universitetet i Bergen. Undersøgelsen tog udgangspunkt i 10 norske og 10 franske videnskabelige artikler.

LITTERATUR

- Allan, Keith (1977) "Classifiers". *Language* 53. 285-311.
- Asher, Nicholas (2000) "Events, facts, propositions, and evolutive anaphora". J. Higginbotham et al. *Speaking of Events*. Oxford: Oxford University Press. 123-151.
- Baron, Irene (2003) "Catégories lexicales et catégories de pensée. Une approche typologique du danois et du français". Michael Herslund (red.) *Aspects linguistiques de la traduction*. Bordeaux: Presses Universitaires de Bordeaux. 29-54.
- Charolles, Michel & Catherine Schnedecker (1993) "Coréférence et Identité: le problème des référents évolutifs". *Langages* 112. Paris: Larousse. 106-126.
- Corpus LLP: Il corpus del *Lessico di frequenza dell'italiano parlato*. http://languageserver.uni-graz.at/badip/badip/20_corpusLip.php.
- Dubois, Jean (1964) "Distribution, ensemble et marque dans le lexique". *Cahier de lexicologie* 4. 5-16.
- Ettin, Tanja (2007) *Relokation i en endo-/exocentrisk kontekst – en analyse af relokationsbegivenheder i danske og italienske SugarTexts med henblik på udformningen af en oversættelsesstrategi*. København: Copenhagen Business School. [ikke-publiceret kandidatafhandling].
- Felici, Anne (2006) *Nyhedsgrupper og jura. Om hierarkisk og lineær struktur i udvalgte italienske og danske tekstgenrer*. København: Copenhagen Business School [ikke-publiceret kandidatafhandling].
- Faarlund, Jan Terje (2004) *The Syntax of Old Norse. With a survey of the inflectional morphology and a complete bibliography*. Oxford: Oxford University Press.
- Grice, Paul (1975) "Logic and Conversation". Peter Cole & J. Morgan (red.) *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*. New York: Academic Press. 41-58.
- Hansen, Camilla & Lisa Kristiansen (2007) *Internetkommunikation – en komparativ analyse af tekststrukturering på danske og italienske hjemmesider*. København: Copenhagen Business School. [ikke-publiceret kandidatafhandling].
- Herslund, Michael (2005) "Lingue endocentriche e lingue esocentriche: aspetti storici del lessico". Iørn Korzen & Paolo D'Achille (red.) *Tipologia linguistica e società. Considerazioni inter- e intralinguistiche. Due giornate italo-danesi di studi linguistici*. Firenze: Franco Cesati. 31-54.
- Herslund, Michael (2009) "Dal linguaggio alla cultura. Presentazione del progetto danese". Iørn Korzen & Cristina Lavinio (red.) *Lingue, culture e testi istituzionali*. Firenze: Franco Cesati. 17-29.
- Herslund, Michael (red.) (1997) *Det franske sprog. Kapitel I. Grundlag*. København: Handelshøjskolen i København.

- Herslund, Michael & Irène Baron (2003) "Language as World View. Endocentric and Exocentric Representations of Reality". Irène Baron (red.) *Language and Culture. Copenhagen Studies in Language* 29. København: Samfundslitteratur. 29-42.
- Herslund, Michael & Bente Lihn Jensen (red.) (2003) *Sprog og sprogbeskrivelse*. København: Samfundslitteratur.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson (1980) "Transitivity in Grammar and Discourse". *Language* 56 (2). 251-299.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson (1984) "The Discourse Basis for Lexical Categories in Universal Grammar". *Language* 60 (4). 703-752.
- Korzen, Hanne (2000) "Les attributs indirects en français et en danois - problèmes de traduction". *Journal of Philology / Voprosy filologii*, 2000, vol. 6, nr. 3. 85-93.
- Korzen, Iørn (2000a) "Tekstsekvenser". Gunver Skytte & Iørn Korzen *Italiensk-dansk sprogbrug i komparativt perspektiv*. København: Samfundslitteratur. 67-99.
- Korzen, Iørn (2000b) "Reference og andre sproglige relationer". Gunver Skytte & Iørn Korzen *Italiensk-dansk sprogbrug i komparativt perspektiv*. København: Samfundslitteratur. 161-619.
- Korzen, Iørn (2003) „Hierarchy vs. linearity. Some considerations on the relation between context and text with evidence from Italian and Danish.” Irène Baron (red.) *Language and Culture. Copenhagen Studies in Language* 29. København: Samfundslitteratur. 97-109.
- Korzen, Iørn (2005) „Sprogtypologi og ordklassefunktion. Om verber og substantiver i endocentriske og exocentriske sprog”. Kasper Boye, Lars Heltoft, Anne Jensen, Eva Skafte Jensen & Rita Therkelsen (red.) *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 12. Musholmsymposiet 2004*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. 2005. 177-199.
- Korzen, Iørn (2008a) "Strutture di lessicalizzazione: un approccio tipologico-comparativo". Cresti, Emanuela (a cura di) *Prospettive nello studio del lessico italiano. Atti del IX Congresso della Società Internazionale di Linguistica e Filologia Italiana. Firenze 14-17 giugno 2006*. Firenze: Firenze University Press. 341-349.
- Korzen, Iørn (2008b) "Evolutive anaforer - nu på dansk". Carl Bache, Alexandra Holsting, Henrik Høeg Müller & Nina Nørgaard (red.) *Ny forskning i grammatik* 15. Odense: Syddansk Universitet. 113-132.
- Korzen, Iørn (2008c) "Determination in endocentric and exocentric languages. With evidence primarily from Danish and Italian". Høeg Müller, Henrik & Klinge, Alex (red.) *Essays on Nominal Determination. From morphology to discourse*

- management*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins. 79-99.
- Korzen, Iørn (2009) "Tipologia linguistica, sintassi e testi costituzionali". Angela Ferrari (red.) *Sintassi storica e sincronica dell'italiano. Subordinazione, coordinazione, giustapposizione*. Firenze: Franco Cesati. 1681-1697.
- Korzen, Iørn & Lita Lundquist (2005) *Sprogtypologi og oversættelse*. SI-books. København: Copenhagen Business School.
- Levinson, Stephen (2000) *Presumptive Meanings*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Lundquist, Lita (2000) "Translating Associative Anaphors. A Linguistic and Psycholinguistic Study of Translation from Danish into French". Korzen & C. Marengo (red.) *Argomenti per una linguistica della traduzione*. Alessandria : Edizione dell'Orso. 111-129.
- Lundquist, Lita (2004) "Anaforer – nu med leksikon og syntaks". *Fakultetets Forskningsseminar 2003. Copenhagen Working Papers in LSP* ; 2004-3. 7-20.
- Lundquist, Lita (2006) "Anaphores lexicales: infidélité ou fidélité? Qualité, quantité et entropie". *Dyalang, Publications de l'Université de Rouen*.
- Lundquist, Lita (2007a⁴) *Oversættelse. Problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. København: Samfundslitteratur.
- Lundquist, Lita (2007b) "Comparing evolving anaphors in Danish and French".
- Iørn Korzen & Lita Lundquist (red.) *Comparing Anaphors. Between Sentences, Texts and Languages*. Copenhagen Studies in Language 34. Frederiksberg: Samfundslitteratur Press. 111-127.
- Lundquist, Lita (2009) "Humour as a mediator in cross-cultural professional settings. Examples from Danish and French". *CBS: CBP Working Papers* 66.
- Lundquist, Lita & Gorm Gabrielsen (2000) "Information i sprog og tekst i tal". *Sprint* nr. 1. 58-70.
- Lundquist, Lita & Gorm Gabrielsen (2004) "EU- fortolkningsfællesskab eller fortolkningsfællesskaber?" Henning Koch & Anne Lise Kjær (red.) *Europæisk retskultur – på dansk*. København: Thomsons forlag. 123-167.
- Mikkelsen, Kr. (1975) [1911] *Dansk ordføjningslære. Med sproghistoriske tillæg*. København: Reitzel.
- Plank, Frans (1984) "Verbs and Objects in Semantic Agreement: Minor Differences between English and German that Might Suggest a Major One". *Journal of Semantics* 3. 305-360.
- Pustejovsky, James (1995) *The Generative Lexicon*. Cambridge, Massachusetts & London: The MIT Press.
- Reinhart, Tanya (1984) "Principles of gestalt perception in the temporal organization of narrative texts". *Linguistics* 22-6: 779-809.

- Skautrup, Peter (1968) *Det danske Sprogs Historie*. København: Gyldendal. (1968a: bind 1; 1968b: bind 2).
- Skytte, Gunver, Iørn Korzen, Paola Polito & Erling Strudsholm (red.) (1999): *Tekststrukturering på italiensk og dansk. Resultater af en komparativ undersøgelse*. København: Museum Tusculanum Press.
- Smith, Viktor (2009) "Telling the sugarstory in seven Indo-European languages. What may and what must be conveyed?" Iørn Korzen & Cristina Lavinio (red.): *Lingue, culture e testi istituzionali*. Firenze: Franco Cesati. 61-77.
- Swales, J. M. (2005) "Attended and unattended 'this' in academic writing: A long and unfinished story". *ESP Malaysia*, 11. 1-15.
- Talmy, L. (1985) "Lexicalization patterns: semantic structure in lexical form". Shopen (red.) *Language typology and syntactic description. Vol. III. Grammatical categories and the lexicon*. Cambridge University Press. 57-149.
- Talmy, L. (2000) *Toward a cognitive semantics. Volume II: Typology and process in concept structuring*. Cambridge, Massachusetts: MIT.